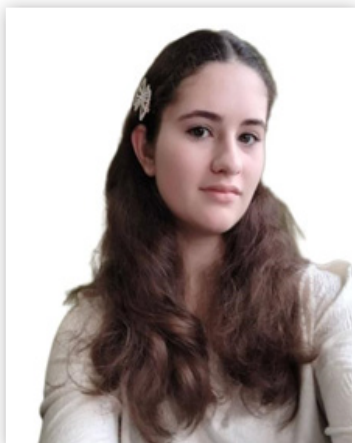

6. Я – ОБДАРОВАНА ОСОБИСТІТЬ

Катерина Михайлівна Борисенко,
учениця 11 класу Ліцею №15 м. Чернігова,
м. Чернігів, Україна

 <https://orcid.org/0009-0003-7890-0455>

УДК 374 + 616.89

Марія Ігорівна Довга,
докторка філософії в галузі освітніх, педагогічних
наук,
Інститут обдарованої дитини НАПН України,
м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0009-0003-7890-0455>

ЕТИОЛОГІЯ СТРАХУ ПЕРЕД СОБАКАМИ

Анотація.

У статті презентовано результати дослідницької роботи учениці Ліцею № 15 м. Чернігова Катерини Борисенко. Ця робота перемогла на міському етапі конкурсу-захисту МАН і зайняла третє місце на обласному етапі. Дослідницьку роботу присвячено досі маловивченій темі походження страху людей перед собаками. У ході роботи було досліджено те, як рівень страху перед собаками залежить від суми негативного досвіду, пов'язаного з цими тваринами, особистісних рис, статі, досвіду взаємодії з собаками, наущіння страху від батьків.

Ключові слова: етіологія страху; особистісні риси; обумовлення страху; спеціалізовані анкети; кінофобія; взаємодія людина – собака; тривожність.

Пропоноване увазі читачів дослідження було проведено Катериною Борисенко, ученицею ліцею № 15 м. Чернігів, у рамках підготовки до конкурсу – захисту учнівських дослідницьких робіт МАН України. Вибір теми дівчина обґрунтувала тим, що сама тривалий час мала сильний страх перед собаками і частково позбулася його лише коли у неї з'явився власний домашній собака.

Постановка проблеми. Собаки є одними з найпопулярніших домашніх улюбленців [4]. Згідно з даними Statista [34] у 2022 р. кількість домашніх собак у Європі зросла до 105 млн. Україна входить у п'ятірку країн Європи з найбільшою популяцією домашніх собак, яка оцінюється у 5,1 млн [3].

Спілкування з собаками позитивно впливає на багато аспектів життя: сприяє активному

способу життя, створює почуття задоволеності [9; 40], знижує відчуття самотності [30]. Присутність собак сприяє покращенню психологічного стану під час серйозних захворювань [28]. Не дивно, що власники собак прагнуть з'являтися з ними не лише на майданчиках для вигулу, а й у публічних місцях: відвідувати кафе, торгові центри, подорожувати громадським транспортом, перебувати в укриттях. Визнання психологічної значущості собак навіть відображається в політиці деяких авіакомпаній, які готові пропускати тварин у салон літака [1; 2; 5; 6].

Натомість для людей, які мають кінофобію, повсюдна поширеність цих тварин може погіршувати якість життя, змушувати уникати відвідування багатьох місць, а в тяжких випадках навіть уникати виходу з дому [37]. Люди, страх

яких не доходить до клінічного рівня, також можуть відчувати дискомфорт при зустрічах із собаками в закритому просторі, наприклад, у ліфтах, транспорті, кафе тощо. Нерідко питання щодо доцільності присутності собак у тих чи інших громадських просторах стає причиною палких суперечок між «собачниками» та тими, хто боїться цих тварин.

Страх перед собаками не є повністю безпідставним. Погано керовані тварини дійсно можуть спричинити загрозу як для оточуючих, так і для самих власників. Укуси собак є найбільш поширеним видом травм, отриманих від тварин [25]. У деяких випадках вони можуть призводити до госпіталізації та навіть інвалідності [14; 44]. З іншого боку, страх перед собаками не завжди пов'язаний з їхньою поведінкою. Наприклад, більш небезпечними можуть вважати собак у наморднику [38], або тих, які мають стоячі вуха [22].

Згідно з дослідженнями [11; 15; 16; 20], люди, які бояться собак, перебувають у меншості. Тож, у суспільстві, що прагне бути комфортним і справедливим для всіх, не можна ігнорувати потреби жодної зі сторін.

Вивчення причин виникнення страху перед собаками дасть змогу вдосконалити підходи для його подолання. Окрім того, таке дослідження дозволить отримати нові знання про механізми розвитку страхів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Страх визначають як емоцію, що «виникає в ситуаціях загрози біологічному або соціальному існуванню індивіда та спрямована на джерело дійсної або уявної небезпеки» [48]. Фобії ж розглядаються як «нав'язливі, неадекватні переживання людиною страхів конкретного змісту» [8] і є підтипами тривожного розладу. Наявність фобії діагностується за такими критеріями:

- 1) виражений страх або тривога стосовно певної ситуації;
- 2) поява об'єкта чи ситуації фобії одразу провокує відчуття страху або тривоги;
- 3) індивід старанно уникає об'єкта чи ситуації, які провокують страх;
- 4) рівень страху та тривоги не пропорційний реальній загрозі, що створюється об'єктом або ситуацією;
- 5) тривога, страх чи уникання є постійними і тривають не менше 6 місяців;
- 6) тривога та страх викликають значний дискомфорт і порушують повсякденне життя;
- 7) спостережувані симптоми не можна пояснити іншими розладами.

Хоча раніше визнання безпідставності страху раніше вказували одним із критеріїв для діагностування фобії [31], зараз цю вимогу прибрали, оскільки критичне ставлення до страхів

спостерігається не завжди [20]. За даними досліджень, більшість людей, які бояться собак, не вважають свій страх безпідставним [16; 18].

Собаки не належать до тварин, що викликають страх на підсвідомому рівні [15]. Однак, за даними одного дослідження, серед людей, які зверталися за допомогою, 36 % мали фобії собак або котів [13]. Оскільки люди з фобіями не завжди звертаються до спеціалістів [20], то реальна кількість індивідів, які бояться собак, може бути значно більшою. Зрештою, існують люди, які не мають фобії, але відчують дискомфорт при близькому контакті з собаками.

Етіологію страху перед собаками остаточно не з'ясовано, однак страх перед собаками можна вписати у основні теорії розвитку страхів.

Відповідно до теорії Mowrer (1960) [32], страх перед собаками може розвиватися через те, що нейтральний стимул (собака) втрачає нейтральність після поєднання з негативним впливом (собака вкусила), який викликав страх. Подальший розвиток страху відбувається, адже індивід починає уникати контакту зі стимулом, позбавляється можливості набуття позитивного досвіду, який міг би зменшити рівень страху [23]. Роль уникання в розвитку страху підтверджується тим, що одним зі способів корекції страху перед собаками є експозиційна терапія, коли індивід проводить певний час із живим або віртуальним собакою [7; 46].

На думку Rachman [39], може існувати три потенційних механізми виникнення страху перед собаками: пряме обумовлення, моделювання та навчання. У першому механізмі страх викликається особистим досвідом, у двох наступних – формується через передачу досвіду від інших.

Водночас остаточно не з'ясовано, який з механізмів набуття страху є більш поширеним [35]. У декількох дослідженнях найбільш поширеним шляхом розвитку фобії виявилось моделювання [27; 33]. Припускають, що пряме обумовлення відіграє більшу роль у розвитку клінічних фобій, тоді як непряме – у розвитку не клінічних страхів.

Дослідження показують, що індивіди, які бояться собак, також повідомляють про інші види страхів. Таким чином, можна припускати існування певних особистісних рис, які визначають можливість розвитку фобії або сильного страху після негативної події за участю собаки [21].

Метою дослідження є визначення факторів, що впливають на розвиток страху перед собаками.

Гіпотези дослідження:

- 1) страх перед собаками обумовлений безпосереднім негативним досвідом взаємодії з ними;

- 2) страх перед собаками пов'язаний із навчанням від батьків;
- 3) рівень страху перед собаками корелює з особистісними рисами;
- 4) досвід взаємодії з собаками пов'язаний із нижчим рівнем страху;
- 5) жінки бояться собак більше, ніж чоловіки.

Організація та методи дослідження. Дослідження проводилося в жовтні 2023 року. Вибірка дослідження становила 244 учасники, з яких: 160 – жіночої статі, 84 – чоловічої. Вік учасників становив від 14 до понад 55 років. Набір учасників відбувався через персональні запрошення до участі в опитуванні, а також посилення було поширене серед учнів 9–11 класів ліцею № 15 м. Чернігів особисто та за посередництва класних керівників.

Опитування проводилося анонімно. Анкета була розроблена українською мовою у Google Forms та складалася з чотирьох частин.

Перша частина опитувальника містила такі дані, як стать, вік, місце проживання (будинок або квартира), досвід утримання/догляду за собакою.

Друга частина опитувальника була спрямована на визначення рівня страху перед собаками. У цій частині ми використали опитувальник, розроблений Hong [26], оскільки його валідність та надійність були перевірені та підтверджені [45]. Оригінальний опитувальник був англomовним, тож ми переклали його українською. Оскільки раніше адаптація цього опитувальника українською мовою не проводилася, ми провели факторний аналіз і перевірили його надійність. Його результати наведені у *табл. 1*. Факторна структура україномовної версії опитувальника є близькою до оригінальної. Надійність адаптованого опитувальника є високою (α Кронбаха = 0,916).

Таблиця 1

Факторна структура опитувальника «Страх перед собаками»

	Фактор 1	Фактор 2	Унікальність
20. Якби я побачив(-ла) собаку, я б відчув(-ла) паніку.	0,871		0,240
18. Якби я побачив(-ла) собаку, я б її злякався (-лася).	0,843		0,299
17. Коли я бачу собаку, у мене всередині все стискається.	0,772		0,338
10. Побачивши собаку, я почуваюся дезорієнтованим(-ою) та розгубленим(-ою).	0,764		0,407
9. Я роблю все, щоб уникати собак	0,749		0,463
23. Якби я зустрілася(-вся) з собакою, то боялась(-вся) би, що не зможу втекти.	0,747		0,437
14. Я НЕ намагаюся уникати собак.	0,727		0,496
13. Якби я побачив(-ла) собаку, я б подував(-ла), що він спробує стрибнути на мене.	0,723		0,456
2. Коли я помічаю собаку, я, швидше за все, відчуваю тиск у грудях.	0,706		0,501
19. Я уважно дивлюся, чи не має довкола собак.	0,682		0,494
5. Коли я бачу собаку, я зазвичай НЕ думаю, що він завдасть мені шкоди.	0,660		0,585
25. Я відчуваю себе в більшій безпеці, коли гуляю не один(одна), на випадок, якщо я зустріну собаку.	0,648		0,575
21. Якщо я зустрічаю собаку, то про всяк випадок продумую план втечі.	0,647		0,561
7. Моє серце починає битися швидше, якщо я бачу собаку.	0,611		0,562
3. Я НЕ нервуюсь, коли бачу собаку.	0,588		0,671
26. Я дивлюсь, чи є поряд собаки, коли іду у незнайомі місця.	0,577		0,585
4. Мені було б набагато легше, якби собак не існувало.	0,524		0,734
27. Інколи я прислухаюся до собачого гавкоту ще до того, як побачу собаку.	0,489		0,619
15. Іноді мене переслідують думки про собак.		0,827	0,308
16. Мені важко не думати про собак.		0,778	0,424
11. Іноді мене відволікають думки про собак.		0,759	0,447
6. Іноді я без причини думаю про собак		0,732	0,481
12. Якби я зустрів(ла) собаку, мені б знадобилося багато часу, щоб викинути його з голови.		0,591	0,529
22. Іноді я відчуваю присутність собаки, навіть якщо її не бачу.		0,475	0,709
1. Іноді я стежу за собаками			0,878
24. Я б не боявся піти у певне місце, де раніше бачив собак.			0,869

Третя частина анкети містила запитання щодо негативного досвіду, пов'язаного з собаками. Запитання для цієї частини ми склали самостійно. Надійність цієї частини опитувальника є прийнятною (α Кронбаха = 0,634).

Четверта частина опитувальника містила питання тесту Кеттелла [49]. Ми використали шкали: «Емоційна стійкість», «Домінантність», «Сміливість», «Підозрілість», «Тривожність», «Напруженість».

Оскільки, відповідно до тесту Шапіро–Вілксона, більшість відповідей не відповідали нормальному розподілу, що є типовим для досліджень у соціальних науках [10], то для статистичної обробки ми використовували тест Спірмена та критерій Манна–Вітні. Початкова обробка результатів проводилася за допомогою Microsoft Excel Worksheet 2016, статистичні обчислення відбувалися за допомогою безкоштовної програми JASP.

Результати дослідження та їх обговорення. Для спрощення обробки результатів дослідження словесні шкали відповідей були переведені в числові.

Мінімально можливий бал для опитувальника страху перед собаками становить 26 балів, максимальний – 182. Серед нашої вибірки мінімальне значення становило 26 бал, максимальне – 136, середнє – 69,96.

Мінімально можливий бал для оцінки негативного досвіду з собаками становить 10 балів, максимальний – 30, а середнє значення для нашої вибірки – 19,52. Серед найбільш поширених видів негативного досвіду зазначені потенційно загрозливі ситуації, які, не призвели до безпосередніх фізичних ушкоджень: «Собака агресивно на мене гавкав» (211 осіб), «Я спостерігав, як

собаки билися між собою» (195 осіб), «Собака намагався вкусити мене, але йому це не вдалося (126 осіб), «Собака гнався за мною» (125 осіб). Негативний досвід, що призвів до фізичних ушкоджень, зазначався опитуваними рідше. Наприклад, 13,4 % (33 особи) серед опитуваних стверджували, що їх кусав безпритульний пес, 30,3 % (74 особи) вказали, що їх кусали чужі домашні собаки, 25,2 % (60 осіб) відмітили, що зазнавали укусів від власних собак, що відповідає даним інших досліджень [43].

Гіпотеза 1. Страх перед собаками обумовлений безпосереднім негативним досвідом взаємодії з ними. Для перевірки цієї гіпотези ми розрахували кореляції між обсягом негативного досвіду та страхом перед собаками. Усі отримані значення наведені в *табл. 2*.

Таблиця 2

Кореляція негативного досвіду і страху перед собаками

№	Змінна	Страх	Фактор 1	Фактор 2
	Сумарне значення негативного досвіду	0,188**	0,108	0,241***
1.	Мене кусав чужий домашній собака	0,060	-0,003	0,151*
2.	Мене кусав мій домашній собака	0,014	-0,053	0,165**
3.	Мене кусав безпритульний пес	0,105	0,084	0,039
4.	Мене намагався вкусити пес, але йому не вдалося	0,067	0,029	0,088
5.	Було таке, що собака збив мене з ніг	0,191**	0,121	0,207**
6.	Було таке, що собака агресивно на мене гавкав	0,132*	0,170**	-0,067
7.	Було так, що собака (собаки) погнався(-лися) за мною	0,186**	0,194**	0,059
8.	Я був свідком того, як собаки билися між собою	0,054	0,012	0,069
9.	Мені доводилося рознімати собак, які б'ються	-0,031	-0,165*	0,304***
10.	Я бачив страшні відео, як собака нападав на людину/іншу собаку	0,096	0,106	0,124

*p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001

Таким чином, за фактором 1 спостерігаються кореляції з видами негативного досвіду, що не пов'язаний із фізичними ушкодженнями, тоді як серед кореляцій з фактором 2 переважає досвід, що включає фізичні ушкодження.

Фактор 2 відображає стан нав'язливих думок про об'єкт страху. Однак не можна виключати, що високі бали за Фактором 2 отримали здебільшого власники собак, думки яких пов'язані з їхніми улюбленими, а не зі страхом. У такому випадку, спостережена закономірність зумовлена тим, що власники собак частіше стикаються з агресією, що веде до фізичних ушкоджень, аніж ті люди, які собак не мають. Дослідження показують, що власники тварин готові ризикувати життям і здоров'ям заради їх порятунку [42]. Тому, якщо фактор 2 дійсно переважно описує «собачників», то кореляцію можна пояснити небезпечністю отриманого досвіду, що призвів до підвищення рівня страху.

Дослідження підтверджують, що серед індивідів, які бояться собак, негативний досвід поширений такою ж мірою, як серед тих, хто собак не боїться [16]. Індивіди, які бояться собак, мають більше негативних очікувань стосовно наслідків зустрічі з собакою [17]. Тому цілком можливо, що ситуації, які є буденними для «собачника» (напри-

клад, собака гавкає), виявляються страшними для тих, хто боїться собак.

Таким чином, перша гіпотеза підтвердилася лише частково.

Гіпотеза 2. Страх перед собаками пов'язаний із навчанням від батьків. Для перевірки цієї гіпотези ми розділили опитуваних на дві групи: 1) ті, кого за їх твердженнями, батьки попереджали, що собаки небезпечні (група 1 – 84 особи); 2) ті, кого батьки не попереджали про це (група 2 – 160 осіб). Ми порівняли їх за рівнем страху, використовуючи тест Манна-Вітні. Відмінностей між групами не спостерігалось (*табл. 3*).

Таблиця 3

Залежність рівня страху від батьківського навчання

	Група 1, сер.знач.	Група 2, сер.знач.	U, p
Страх	72,35	68,70	U = 8168, p = 0,292
Фактор 1	49,1	45,87	U = 5955, p = 0,145
Фактор 2	13,869	14,70	U = 7179, p = 0,380

Схожий результат було отримано в дослідженні [18]. Виявилось, що дорослі люди, які відрізнялися за рівнем страху перед собаками, не відрізнялися за показником того, чи попереджали їх батьки про безпеку.

Враховуючи суб'єктивність негативно-го досвіду, ми порівняли рівні негативного досвіду залежно від батьківського навчан-

ня. Результати аналізу наведені в *табл. 4*. Жирним шрифтом виділено значущі відмінності.

Таблиця 4

Залежність негативного досвіду від батьківського навчання

№	Твердження	Група 1	Група 2	U, p
	<i>Сумарне значення негативного досвіду</i>	20,655	18,925	U = 5113, p = 0.002
1.	Мене кусав чужий домашній собака	1,690	1,669	U = 6678,5, p = 0,927
2.	Мене кусав мій домашній собака	1,571	1,481	U = 6402,5, p = 0,431
3.	Мене кусав безпритульний пес	1,429	1,288	U = 6195, p = 0,151
4.	Мене намагався вкусити пес, але йому не вдалося	2,250	1,981	U = 5778, p = 0,041
5.	Було таке, що собака збив мене з ніг	1,655	1,600	U = 6499,5, p = 0,610
6.	Було таке, що собака агресивно на мене гавкав	2,845	2,700	U = 6280,5, p = 0,158
7.	Було так, що собака (собаки) погнався(лися) за мною	2,274	1,981	U = 5681,5, p = 0,025
8.	Я був свідком того, як собаки билися між собою	2,714	2,538	U = 6126, p = 0,103
9.	Мені доводилося рознімати собак, які б'ються	1,702	1,550	U = 6072, p = 0,140
10.	Я бачив страшні відео, як собака нападав на людину/іншу собаку	2,524	2,138	U = 5422, p = 0,003
Група 1 – опитувані, яких батьки попереджали про небезпечність собак				
Група 2 – опитувані, яких батьки не попереджали про небезпечність собак				

У групі 1 учасники частіше вказували наявність різних негативного досвіду, жоден із яких не включав фізичних ушкоджень, а останній – навіть фізичної присутності. Цей результат нагадує отриманий у дослідженні [12], де з'ясувалося, що діти, які бояться собак, більше переживають, що собака стрибне на них, аніж вкусить.

Відомо, що різні індивіди по-різному оцінюють негативний досвід взаємодії з собаками [36]. Окрім цього, на оцінку досвіду впливають

попередні установки [41]. Тож можливо, що батьківське навчання впливає на страх не напряму, а через формування негативних та очікувань.

Таким чином, друга гіпотеза також підтвердилася частково.

Гіпотеза 3 Рівень страху перед собаками пов'язаний з особистісними рисами. Для перевірки цієї гіпотези ми дослідили кореляції між страхом собак і рядом особистісних рис: емоційна стійкість, домінантність, сміливість, підозрілість, тривожність, напруженість (*табл. 5*).

Таблиця 5

Кореляція між рівнем страху перед собаками та особистісними рисами

Риса	Страх	Фактор 1	Фактор 2	Негативний досвід
Емоційна стабільність	-0,217***	-0,216***	-0,156*	-0,171**
Домінантність	-0,021	-0,106	0,158*	0,013
Сміливість	-0,157*	-0,206**	0,037	-0,083
Підозрілість	0,026	-0,011	0,071	0,107
Тривожність	0,197**	0,192**	0,117	0,242***
Напруженість	0,181**	0,190*	0,1117	0,189**

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Найбільша негативна кореляція спостерігається з рисою «Емоційна стабільність». Також негативна кореляція для страху та фактору 1 спостерігається з рисою «Сміливість», а позитивні кореляції – з рисами «Тривожність» та «Напруженість».

Boyd та її колеги спостерігали, що серед людей із високими значеннями тривожності було більше тих, хто боїться собак [11]. Zbozinek з колегами [47] показали, що тривожність як особистісна риса пов'язана з вищою імовірністю розвитку страху в результаті дії негативного стимулу. Можна припустити, що люди високим рівнем тривожності, напруженості та низьким рівнем емоційної стійкості та сміливості, після негативного досвіду з собаками з більшою імовірністю починають їх боятися. Також імовірно, що вони мають більш яскраві спогади про цей досвід, тому змогли пригадати його під час запо-

внення анкети. Проте кореляція не надає можливості встановити причиново-наслідкові зв'язки: люди з певними особистісними рисами з більшою імовірністю починають боятися собак після неприємної події, або ці риси розвиваються після того, як сформувалися страхи [23].

Таким чином, третя гіпотеза підтвердилася частково.

Гіпотеза 4. Досвід взаємодії з собаками пов'язаний із меншим рівнем страху перед ними. Для перевірки цієї гіпотези ми порівняли результати тих, хто мав досвід утримання собаки, і тих, хто його не мав. Результати дослідження наведені в *табл. 6*. Хоча загальний рівень страху не відрізняється для «собачників» та «не собачників», у «не собачників» спостерігаються вищі значення страху за фактором 1, тоді як у «собачників» – за фактором 2.

Таблиця 2.5.

Порівняння рівня страху серед «собачників» та «не собачників»

Фактор	«Собачники», сер. знач.	«Не собачники», сер. знач.	U, p
Страх	68,568	72,094	U = 7567, p = 0,39
Фактор 1	44,966	50,104	U = 8138, p = 0,055
Фактор 2	15,426	12,854	U = 5643, p = 0,007

Doogan та Glyn спостерігали, що страх перед собаками розвивався у тих, хто не мав позитивного досвіду контакту з ними до негативної події, що призвело до формування страху [18]. Однак у дослідженні Hoffman та Human, серед учасників, які звернулися за допомогою з приводу страху перед собаками, 25 % самі були власниками собак [46].

Оскільки рівень страху корелює також із негативним досвідом, ми порівняли рівень негативного досвіду серед «собачників» та «не собачників» та з'ясували, що «собачники» в середньому

мають набагато вищий рівень негативного досвіду, ніж «не собачники» (табл. 7). Такий результат може бути пов'язаним із меншою обережністю власників собак при поводженні з тваринами, а також з тим, що собаки нерідко виявляють агресію до інших представників свого виду. Цікаво, що хоча про досвід укусів частіше повідомляють «собачники», немає відмінностей у твердженні «собака намагався мене вкусити, але йому не вдалося». Це може бути пов'язано як з більшою обережністю «не собачників», так і з помилковим приписуванням агресії від «не собачників».

Таблиця 7

Порівняння рівня негативного досвіду для «собачників» та «не собачників»

Фактор	Собачники	Не собачники	W, p
Негативний досвід	20,446	18,094	W = 4840, p < 0,001
Мене кусав чужий домашній собака	1,770	1,531	W = 6202, p = 0,049
Мене кусав мій домашній собака	1,797	1,073	W = 4449,5, p < 0,001
Мене кусав безпритульний пес	1,345	1,323	W = 6888, p = 0,567
Мене намагався вкусити пес, але йому це не вдалося	2,162	1,938	W = 6273, p = 0,080
Було таке, що собака збив мене з ніг	1,818	1,313	W = 5268, p < 0,001
Було таке, що пес агресивно на мене гавкав	2,736	2,771	W = 7227, p = 0,701
Було таке, що собака(-ки) погнався(-лися) за мною	2,047	2,135	W = 7437, p = 0,485
Я бачив, як собаки билися один з одним	2,662	2,500	W = 6528, p = 0,124
Мені доводилося рознімати собак, що билися	1,865	1,198	W = 4549, p < 0,001

Таким чином, четверта гіпотеза підтвердилася частково.

Гіпотеза 5. Жінки бояться собак більше, ніж чоловіки. Для перевірки цієї гіпотези ми розділили досліджуваних на дві групи, залежно від статі. Порівняння здійснювалося за допомогою тесту Манна–Вітні. Результати порівняння наведено в табл. 8.

Таблиця 8

Порівняння рівня страху перед собаками серед жінок і чоловіків

Фактор	Жінки, сер. знач.	Чоловіки, сер. знач.	W, p
Страх	73,306	63,571	W = 5080,5, p = 0,002
Фактор 1	49,156	42,857	W = 5479, p = 0,018
Фактор 2	15,519	12,310	W = 5025, p = 0,001
Негативний досвід	19,525	19,512	W = 6729,5, p = 0,890

За результатами аналізу бачимо, що жінки бояться собак достовірно більше, ніж чоловіки. Ця закономірність простежується за обома факторами. Однак, жінки та чоловіки мають однаковий рівень негативного досвіду.

Таким чином, шоста гіпотеза також підтвердилася.

Отримані нами результати узгоджуються з іншими дослідженнями. Зокрема є дані про те що жінки загалом мають більшу схильність до розвитку страхів і фобій, аніж чоловіки [24]. Також дослідження показують, що більший рівень страху, виміряний у самооціночних тестах, корелює з вищим рівнем вираженості фемінних рис [19], незалежно від біологічної статі [29].

Практичні рекомендації

Результати здійсненого аналізу вказують на те, що корекція страху перед собаками має бути спрямована, серед іншого, і на роботу зі зниження тривожності, розслаблення, покращення емоційної саморегуляції.

У деяких дослідженнях доведено, що діти, які бояться собак, все ж демонструють готовність до взаємодії з дружньо налаштованим собакою [12]. Оскільки наявність попереднього позитивного досвіду може знизити вірогідність розвитку патологічного страху перед собаками у випадку негативної події [18], пов'язаної з собаками, то потенційно корисним може бути створення можливостей для безпечної взаємодії дітей, які бояться цих тварин, з безпечними собаками з метою отримання позитивного досвіду. Наприклад, це може бути собака-каністерапевт, спеціально навчена максимально обережно поводитися з дітьми.

Висновок. На сьогодні етіологія страху перед собаками остаточно не встановлена. Вірогідно, що страхи перед собаками розвиваються за механізмами обумовлення: початково нейтральний стимул пов'язується з певним негативним впливом, унаслідок чого зустріч із ним починає викликати негативні емоції. Обумовлення може бути прямим – коли страх собак виникає після безпосереднього негативного досвіду контакту з ними, або опосередкованим – якщо індивід отримує негативну інформацію про собак від оточуючих або спостерігає за чужою реакцією страху. Дослідження залежності страху перед собаками від рівня негативного досвіду та досвіду володіння собакою вказує на те, що розвиток страху залежить переважно не від особливостей самої негативної події, а від особистісних рис людини. Також ми спостерігали, що досліджувані, батьки яких попереджали їх про небезпечність собак, мають вищі рівні негативного досвіду взаємодії з ними. Варто зазначити, що вони не були пов'язані з фізичними ушкодженнями, тому можна припустити, що виявлену відмінність зумовлено формуванням негативних установок. Рівень страху перед собаками також пов'язаний з особистісними рисами: спостерігаються *позитивні* кореляції рівня страху з рисами тривожності та напруженості та *негативні* – з рисами емоційної стабільності та сміливості. Зрештою ми встановили, що жінки достовірно більше бояться собак, аніж чоловіки.

Використані літературні джерела

1. Aviation & Private Aviation for Pets – When Dogs Fly Tradewind // Fly Tradewind: web-site. – URL: <https://www.flytradewind.com/blog/aviation-private-aviation-for-pets-when-dogs-fly-tradewind/>.
2. Emotional Support Animals Information // Volaris. – URL: <https://cms.volaris.com/en/travel-info/special-services/emotional-support-animals/>.
3. How Many Dogs Are There in the World? // WorldAtlas. – URL: <https://www.worldatlas.com/articles/how-many-dogs-are-there-in-the-world.html>.
4. Pet Ownership Statistics: Number of Pet Owners in the U.S // Forbes Advisor. – URL: <https://www.forbes.com/advisor/pet-insurance/pet-ownership-statistics/#:~:text=Popularity%20certainly%20has%20nothing%20to,29%25%20of%20households%20own%20cats>.
5. Pets Travel Policy // JSX. – URL: <https://www.jsx.com/petpolicy>.
6. Travel Assistance – Emotional Support // LATAM Airlines: web-site. – URL: <https://www.latamairlines.com/ca/en/help-center/faq/pets/travel-assistance/emotional-support>.
7. Alpers G. W. Avoiding Treatment Failures in Specific Phobias / G. W. Alpers; M. Otto, S. Hofmann (Eds.) // Avoiding Treatment Failures in the Anxiety Disorders. – New York : Springer, 2010.
8. American Psychiatric Association // Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. – 5th ed. – Arlington, VA : American Psychiatric Association, 2010.
9. Barcelos A. M. Theoretical Foundations to the Impact of Dog-Related Activities on Human Hedonic Well-Being, Life Satisfaction and Eudaimonic Well-Being / A. M. Barcelos, N. Kargas, J. Maltby, S. Hall, P. Assheton, D. S. Mills // International journal of environmental research and public health. – 2021. – Vol. 18. – No. 23. – Art. 12382.
10. Bono R. Non-normal Distributions Commonly Used in Health, Education, and Social Sciences: A Systematic Review / R. Bono, M. J. Blanca, J. Arnau, J. Gómez-Benito // Frontiers in psychology. – 2017. – Vol. 8. – Art. 1602.
11. Boyd C. M. Fear of dogs in a community sample: Effects of age, gender and prior experience of canine aggression / C. M. Boyd, B. Fotheringham, C. Litchfield, I. McBryde, J. C. Metzger, P. Scanlon, R. Somers & A. H. Winefield // Anthrozoös. – 2004. – Vol. 17. – No. 2. – P. 146–166.
12. Byrne S. P. An examination of harm beliefs in dog fearful children / S. P. Byrne, R. M. Rapee, G. S. Malhi, N. Sweller, & J. Hudson // Journal of Experimental Psychopathology. – 2016. – Vol. 7. – No. 2. – P. 153–159.
13. Chapman T. A comparison of treated and untreated simple phobia / T. Chapman, A. Fyer, S. Mannuzza, D. Klein // American Journal of Psychiatry. – 1993. – Vol. 150. – No. 5. – P. 816–818.
14. Cohen-Manheim I. Epidemiology of hospitalizations due to dog bite injuries in Israel, 2009–2016 / I. Cohen-Manheim, M. Siman-Tov, I. Radomislensky, K. Peleg, & Israel Trauma Group // Injury. – 2018. – Vol. 49. – No. 12. – P. 2167–2173. DOI: 10.1016/j.injury.2018.09.058.
15. Davey G. C. L. A cross-cultural study of animal fears / G. C. L. Davey, A. S. McDonald, U. Hirisave, G. G. Prabhu, S. Iwawaki, C. I. Jim, et. al // Behaviour Research and Therapy. – 1998. – Vol. 36. – No. 7–8. – P. 735–750. DOI: 10.1016/S0005-7967(98)00059-X.
16. Di Nardo P. A. Anxiety response patterns and etiological factors in dog-fearful and non-fearful subjects / P. A. Di Nardo, L. T. Guzy, & R. M. Bak // Behaviour research and therapy. – 1988. – Vol. 26. – No. 3. – P. 245–251. DOI: 10.1016/0005-7967(88)90006-x.
17. Di Nardo P. A. Etiology and maintenance of dog fears / P. A. Di Nardo, L. T. Guzy, J. A. Jenkins, R. M. Bak, S. F. Tomasi & M. Copland // Behaviour Research and Therapy. – 1988. – Vol. 26. – P. 241–244.
18. Doogan S. Origins of fear of dogs in adults and children: The role of conditioning processes and prior familiarity with dogs / S. Doogan, G. Thomas // Behaviour research and therapy. – 1992. – Vol. 30. – P. 387–394. DOI: 10.1016/0005-7967(92)90050-Q.
19. Drydak N. Masculine vs feminine personality traits and women's employment outcomes in Britain: A field experiment / N. Drydak, K. Sidiropoulou, V. Bozani, S. Selmanovic and S. Patnaik // International

Journal of Manpower. 2018. – Vol. 39. – No. 4. – P. 621–630. DOI: 10.1108/IJM-09-2017-0255.

20. Essau C. A. Frequency, Comorbidity, and Psychosocial Impairment of Specific Phobia in Adolescents / C. A. Essau, J. Conradt, & F. Petermann // Journal of Clinical Child Psychology. – 2000. – Vol. 29. – No. 2. – P. 221–231. DOI: 10.1207/s15374424jccp2902_8.

21. Eysenck H. J. The causes and cures of neurosis / H. J. Eysenck, S. Rachman. – London : Routledge & Kegan Paul, 1965.

22. Fratkin J. L. The role of coat color and ear shape on the perception of personality in dogs / J. L. Fratkin, S. C. Baker // Anthrozoös. – 2013. – Vol. 26. – No. 1. – P. 125–133. DOI: 10.2752/175303713X13534238631632.

23. Fraunfelder L. Fear one, fear them all: A systematic review and meta-analysis of fear generalization in pathological anxiety / L. Fraunfelder, A. B. M. Gerdes, & G. W. Alpers // Neuroscience and biobehavioral reviews. 2022. – Vol. 139. – Art. 104707. DOI: 10.1016/j.neubiorev.2022.104707.

24. Fredrikson M. Gender and age differences in the prevalence of specific fears and phobias / M. Fredrikson, P. Annas, Hå. Fischer, & G. Wik // Behaviour Research and Therapy. – 1996. – Vol. 34. – №. 1. – P. 33–39. DOI: 10.1016/0005-7967(95)00048-3.

25. Giovannini E. Medico-legal implications of dog bite injuries: A systematic review / E. Giovannini, M. Roccaro, A. Peli, S. Bianchini, C. Bini, S. Pelotti, & P. Fais // Forensic science international. – 2023. – Vol. 352. – P. 1118–1149. DOI: 10.1016/j.forsciint.2023.111849.

26. Hong N. N. Assessing the fear of dogs: the dog phobia questionnaire / N. N. Hong, R. E. Zinbarg // Paper presented at the meeting of the association for advancement of behavior therapy. – Toronto, 1999.

27. King N. J. The etiology of childhood dog phobia / N. J. King, V. Clowes-Hollins, T. H. Ollendick // Behaviour Research and Therapy. – 1997. – Vol. 35. – No. 1. – P. 77. DOI: 10.1016/S0005-7967(96)00067-8.

28. Kogan L. R. Breast cancer treatment and recovery: pets' roles as emotional buffers and stressors / L. R. Kogan, J. Currin-McCulloch, L. S. Cook // BMC women's health. 2023. – Vol. 23. – No. 1. – P. 540. DOI: 10.1186/s12905-023-02662-z.

29. Krasnoff A. G. The sex difference in self-assessed fears / A. G. Krasnoff // Sex Roles. – 1981. – Vol. 7. – No. 1. – P. 19–23. DOI: 10.1007/bf00290894.

30. Lee H. S. Influences of Dog Attachment and Dog Walking on Reducing Loneliness during the COVID-19 Pandemic in Korea / H. S. Lee, J. G. Song, & J. Y. Lee // Animals. – 2022. – Vol. 12. – No. 4. – P. 483. DOI: 10.3390/ani12040483.

31. McNally R. J. The etiology and maintenance of severe animal phobias / R. J. McNally & G. S. Steketee // Behaviour Research and Therapy. – 1985. – Vol. 4. – P. 431–435.

32. Mowrer O. H. Learning Theory and Behavior / O. H. Mowrer // John Wiley & Sons Inc. – 1960. DOI: 10.1037/10802-00.

33. Nimphy C. A. Parent to Offspring Fear Transmission via Modeling in Early Life: A Systematic Review and Meta-Analysis / C. A. Nimphy, M. Venetikidi, B. Elzinga et al. // Clin Child Fam Psychol Rev. – 2023. – Vol. 26. – P. 751–772. DOI: 10.1007/s10567-023-00448-1.

34. Number of pet dogs in Europe from 2010 to 2022 // Statista. – URL: <https://www.statista.com/statistics/515579/dog-population-europe/>.

35. Ost L.-G. Acquisition of phobias and anxiety response patterns in clinical patients / L.-G. Ost, K. Hugdahl // Behavior Research and Therapy. – 1981. – Vol. 19. – P. 439–447.

36. Oxley J. A. What is a dog bite? Perceptions of UK dog bite victims / J.A. Oxley, R.M., Christley & C. Westgarth // Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research. – 2019. – Vol. 29. – P. 40–44.

37. Muris P. Specific fears and phobias / P. Muris, T. H. Ollendick // Encyclopedia of Child and Adolescent Health. – 2023. – Vol. 2. – P. 227–235.

38. Racca A. The dog or its muzzle as a signal of danger to humans? / A. Racca, C. Baudoin // Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research. – 2009. – Vol. 4. – No. 2. – P. 94.

39. Rachman S. The conditioning theory of fear acquisition: a critical examination / S. Rachman // Behavior Research and Therapy. – 1977. – Vol. 15. – P. 375–387.

40. Hardie S. Social Support and Wellbeing in Cat and Dog Owners, and the Moderating Influence of Pet – Owner Relationship Quality / S. Hardie, D. L. Mai & T. J. Howell // Anthrozoös. – 2023. – Vol. 36. – No. 5. – P. 891–907. DOI: 10.1080/08927936.2023.2182029.

41. Tam K. Y. Y. Whatever will bore, will bore: The mere anticipation of boredom exacerbates its occurrence in lectures / K. Y. Y. Tam, W. A. P. Van Tilburg, & K. S. Chan // British Journal of Educational Psychology. – 2023. – Vol. 93. – P. 198–210. DOI: 10.1111/bjep.12549.

42. Trigg J. Developing a scale to understand willingness to sacrifice personal safety for companion animals: The Pet-Owner Risk Propensity Scale (PORPS) / J. Trigg, B. Smith, P. Bennett, & K. Thompson // International Journal of Disaster Risk Reduction. – 2017. – Vol. 21. – P. 205–212. DOI: 10.1016/j.ijdr.2016.12.004.

43. Tuckel P. S. The changing epidemiology of dog bite injuries in the United States, 2005–2018 / P. S. Tuckel, W. Milczarski // Injury Epidemiology. – 2020. – Vol. 7, No. 1. DOI: 10.1186/s40621-020-00281-y.

44. Horisberger U. The epidemiology of dog bite injuries in Switzerland – characteristics of victims, biting dogs and circumstances / U. Horisberger, K. D. C. Stärk, J. Rüfenacht, C. Pillonel, A. Steiger // Anthrozoös. – 2004. – Vol. 17 – No. 4. – P. 320–339. DOI: 10.2752/089279304785643212.

45. Vorstenbosch V. Assessing dog fear: evaluating the psychometric properties of the Dog Phobia Questionnaire / V. Vorstenbosch, M. M. Antony, N. Koerner, M. K. Boivin // Journal of behavior therapy and experimental psychiatry. – 2012. – Vol. 43. – No. 2. – P. 780–786.

46. Hoffmann W. A. Experiences, characteristics and treatment of women suffering from dog phobia / W. A. Hoffmann, L. H. Human // *Anthrozoös*. – 2003. – Vol. 16. – No. 1. – P. 28–42.

47. Zbozinek T. D. Pavlovian occasion setting in human fear and appetitive conditioning: Effects of trait anxiety and trait depression / T. D. Zbozinek, T. Wise, O. D. Perez, S. Qi, M. S. Fanselow, D. Mobbs // *Behaviour research and therapy*. – 2021. – Vol. 147. – Art. 103986. DOI: 10.1016/j.brat.2021.103986.

48. Екстремальна та кризова психологія: термінологічний словник / Ю. В. Александров, І. Є. Богданова, Ю. В. Воронова та ін.; за ред. О. В. Тімченко. – Харків: ХНАДУ; НУЦЗУ, 2010. – 291 с.

49. Кокун О. М. Збірник методик діагностики лідерських якостей курсантського, сержантського та офіцерського складу: метод. посіб. / О. М. Кокун, І. О. Пішко, Н. С. Лозінська, О. В. Копаниця, М. В. Герасименко, В. В. Ткаченко. – Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 2012. – 433 с.

References

1. Aviation & private aviation for pets – When dogs fly Tradewind. *Fly Tradewind*. Retrieved from: <https://www.flytradewind.com/blog/aviation-private-aviation-for-pets-when-dogs-fly-tradewind>.

2. Emotional support animals information. *Volaris*. Retrieved from: <https://cms.volaris.com/en/travel-info/special-services/emotional-support-animals/>.

3. How many dogs are there in the world? *WorldAtlas*. Retrieved from: <https://www.worldatlas.com/articles/how-many-dogs-are-there-in-the-world.html>.

4. Pet ownership statistics: Number of pet owners in the U.S. *Forbes Advisor*. Retrieved from: <https://www.forbes.com/advisor/pet-insurance/pet-ownership-statistics/#:~:text=Popularity%20certainly%20has%20nothing%20to,29%25%20of%20households%20own%20cats>.

5. Pets travel policy. *JSX*. Retrieved from: <https://www.jsx.com/petpolicy>.

6. Travel assistance - Emotional support. *LATAM Airlines*. Retrieved from: <https://www.latamairlines.com/ca/en/help-center/faq/pets/travel-assistance/emotional-support>.

7. Alpers, G. W.; Otto, M. & Hofmann, S. (Eds.) (2010). *Avoiding treatment failures in specific phobias. Avoiding treatment failures in the anxiety disorders*. New York.

8. American Psychiatric Association. (2010). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Arlington.

9. Barcelos, A. M., Kargas, N., Maltby, J., Hall, S., Assheton, P., & Mills, D. S. (2021). Theoretical foundations to the impact of dog-related activities on human hedonic well-being, life satisfaction and eudaimonic well-being. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 18(23), Art. 12382. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph182312382>.

10. Bono, R., Blanca, M. J., Arnau, J., & Gómez-

Benito, J. (2017). Non-normal distributions commonly used in health, education, and social sciences: A systematic review. *Frontiers in Psychology*. 8. Art. 1602. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01602>.

11. Boyd, C. M., Fotheringham, B., Litchfield, C., McBryde, I., Metzger, J. C., Scanlon, P., Somers, R., & Winefield, A. H. (2004). Fear of dogs in a community sample: Effects of age, gender and prior experience of canine aggression. *Anthrozoös*. 17(2), 146–166. DOI: <https://doi.org/10.2752/089279304786991808>.

12. Byrne, S. P., Rapee, R. M., Malhi, G. S., Sweller, N., & Hudson, J. (2016). An examination of harm beliefs in dog-fearful children. *Journal of Experimental Psychopathology*. 7(2), 153–159.

13. Chapman, T., Fyer, A., Mannuzza, S., & Klein, D. (1993). A comparison of treated and untreated simple phobia. *American Journal of Psychiatry*. 150(5), 816–818.

14. Cohen-Manheim, I., Siman-Tov, M., Radomislensky, I., Peleg, K., & Israel Trauma Group. (2018). Epidemiology of hospitalizations due to dog bite injuries in Israel, 2009–2016. *Injury*. 49(12), 2167–2173. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.injury.2018.09.058>.

15. Davey, G. C. L., McDonald, A. S., Hirisave, U., Prabhu, G. G., Iwawaki, S., Jim, C. I., Merckelbach, H., de Jong, P. J., Leung, P. W. L., & Reimann, B. C. (1998). A cross-cultural study of animal fears. *Behaviour Research and Therapy*. 36(7–8), 735–750. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(98\)00059-X](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(98)00059-X).

16. Di Nardo, P. A., Guzy, L. T., & Bak, R. M. (1988). Anxiety response patterns and etiological factors in dog-fearful and non-fearful subjects. *Behaviour Research and Therapy*. 26(3), 245–251. DOI: [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(88\)90006-x](https://doi.org/10.1016/0005-7967(88)90006-x).

17. Di Nardo, P. A., Guzy, L. T., Jenkins, J. A., Bak, R. M., Tomasi, S. F., & Copland, M. (1988). Etiology and maintenance of dog fears. *Behaviour Research and Therapy*. 26, 241–244.

18. Doogan, S., & Thomas, G. (1992). Origins of fear of dogs in adults and children: The role of conditioning processes and prior familiarity with dogs. *Behaviour Research and Therapy*. 30, 387–394. DOI: [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(92\)90050-Q](https://doi.org/10.1016/0005-7967(92)90050-Q).

19. Drydakis, N., Sidiropoulou, K., Bozani, V., Selmanovic, S., & Patnaik, S. (2018). Masculine vs feminine personality traits and women's employment outcomes in Britain: A field experiment. *International Journal of Manpower*. 39(4), 621–630. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJM-09-2017-0255>.

20. Essau, C. A., Conradt, J., & Petermann, F. (2000). Frequency, comorbidity, and psychosocial impairment of specific phobia in adolescents. *Journal of Clinical Child Psychology*. 29(2), 221–231. DOI: https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2902_8.

21. Eysenck, H. J., & Rachman, S. (1965). *The causes and cures of neurosis*. London.

22. Fratkin, J. L., & Baker, S. C. (2013). The role of coat color and ear shape on the perception of personality in dogs. *Anthrozoös*. 26(1), 125–133. DOI: <https://doi.org/10.2752/175303713X13534238631632>.

23. Fraunfelder, L., Gerdes, A. B. M., & Alpers, G. W. (2022). Fear one, fear them all: A systematic review and meta-analysis of fear generalization in pathological anxiety. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*. 139, Art. 104707. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2022.104707>.
24. Fredrikson, M., Annas, P., Fischer, H., & Wik, G. (1996). Gender and age differences in the prevalence of specific fears and phobias. *Behaviour Research and Therapy*. 34 (1), 33–39. DOI: [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(95\)00048-3](https://doi.org/10.1016/0005-7967(95)00048-3).
25. Giovannini, E., Roccaro, M., Peli, A., Bianchini, S., Bini, C., Pelotti, S., & Fais, P. (2023). Medico-legal implications of dog bite injuries: A systematic review. *Forensic Science International*. 352, 1118–1149. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2023.111849>.
26. Hong, N. N., & Zinbarg, R. E. (1999). Assessing the fear of dogs: The dog phobia questionnaire. *Association for Advancement of Behavior Therapy*. Toronto.
27. King, N. J., Clowes-Hollins, V., & Ollendick, T. H. (1997). The etiology of childhood dog phobia. *Behaviour Research and Therapy*. 35 (1), 77. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(96\)00067-8](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(96)00067-8).
28. Kogan, L. R., Currin-McCulloch, J., & Cook, L. S. (2023). Breast cancer treatment and recovery: Pets' roles as emotional buffers and stressors. *BMC Women's Health*, 23 (1), 540. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12905-023-02662-z>.
29. Krasnoff, A. G. (1981). The sex difference in self-assessed fears. *Sex Roles*. 7(1), 19–23. DOI: <https://doi.org/10.1007/bf00290894>.
30. Lee, H. S., Song, J. G., & Lee, J. Y. (2022). Influences of dog attachment and dog walking on reducing loneliness during the COVID-19 pandemic in Korea. *Animals*, 12(4), 483. DOI: <https://doi.org/10.3390/ani12040483>.
31. McNally, R. J., & Steketee, G. S. (1985). The etiology and maintenance of severe animal phobias. *Behaviour Research and Therapy*. 4, 431–435.
32. Mowrer, O. H. (1960). Learning theory and behavior. John Wiley & Sons Inc. DOI: <https://doi.org/10.1037/10802-000>.
33. Nimphy, C. A., Venetikidi, M., Elzinga, B., et al. (2023). Parent to offspring fear transmission via modeling in early life: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Child and Family Psychology Review*. 26, 751–772. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10567-023-00448-1>.
34. Number of pet dogs in Europe from 2010 to 2022. *Statista*. Retrieved from: <https://www.statista.com/statistics/515579/dog-population-europe/>.
35. Öst, L.-G., & Hugdahl, K. (1981). Acquisition of phobias and anxiety response patterns in clinical patients. *Behavior Research and Therapy*. 19, 439–447.
36. Oxley, J. A., Christley, R. M., & Westgarth, C. (2019). What is a dog bite? Perceptions of UK dog bite victims. *Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research*. 29, 40–44.
37. Muris, P., & Ollendick, T. H. (2023). Specific fears and phobias. *Encyclopedia of Child and Adolescent Health*. 2, 227–235.
38. Racca, A., & Baudoin, C. (2009). The dog or its muzzle as a signal of danger to humans? *Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research*. 4 (2), 94.
39. Rachman, S. (1977). The conditioning theory of fear acquisition: A critical examination. *Behavior Research and Therapy*. 15, 375–387.
40. Hardie, S., Mai, D. L., & Howell, T. J. (2023). Social support and wellbeing in cat and dog owners, and the moderating influence of pet-owner relationship quality. *Anthrozoös*. 36 (5), 891–907. DOI: <https://doi.org/10.1080/08927936.2023.2182029>.
41. Tam, K. Y. Y., Van Tilburg, W. A. P., & Chan, K. S. (2023). Whatever will bore, will bore: The mere anticipation of boredom exacerbates its occurrence in lectures. *British Journal of Educational Psychology*. 93, 198–210. DOI: <https://doi.org/10.1111/bjep.12549>.
42. Trigg, J., Smith, B., Bennett, P., & Thompson, K. (2017). Developing a scale to understand willingness to sacrifice personal safety for companion animals: The Pet-Owner Risk Propensity Scale (PORPS). *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 21, 205–212. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2016.12.004>.
43. Tuckel, P. S., & Milczarski, W. (2020). The changing epidemiology of dog bite injuries in the United States, 2005–2018. *Injury Epidemiology*. 7(1). DOI: <https://doi.org/10.1186/s40621-020-00281-y>.
44. Horisberger, U., Stärk, K. D. C., Rüfenacht, J., Pillonel, C., & Steiger, A. (2004). The epidemiology of dog bite injuries in Switzerland – characteristics of victims, biting dogs and circumstances. *Anthrozoös*. 17(4), 320–339. DOI: <https://doi.org/10.2752/089279304785643212>.
45. Vorstenbosch, V., Antony, M. M., Koerner, N., & Boivin, M. K. (2012). Assessing dog fear: Evaluating the psychometric properties of the Dog Phobia Questionnaire. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*. 43 (2), 780–786. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2011.11.009>.
46. Hoffmann, W. A., & Human, L. H. (2003). Experiences, characteristics, and treatment of women suffering from dog phobia. *Anthrozoös*. 16 (1), 28–42.
47. Zbozinek, T. D., Wise, T., Perez, O. D., Qi, S., Fanselow, M. S., & Mobbs, D. (2021). Pavlovian occasion setting in human fear and appetitive conditioning: Effects of trait anxiety and trait depression. *Behaviour Research and Therapy*. 147, Art. 103986. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.brat.2021.103986>.
48. Alexandrov, Yu. V., Bogdanova, I. Ye., & Voronova, Yu. V.; Timchenko, O. V. (Ed.) (2010). *Extremalna ta kryzova psiholohia [Extreme and Crisis Psychology]*. Kharkiv. [in Ukrainian].
49. Kokun, O. M., Pishko, I. O., Lozinska, N. S., Kopanytsia, O. V., Herasymenko, M. V. & Tkachenko, V. V. (2012). *Zbirnyk metodyk diahnostryky liderskykh yakostey kursantskoho, serzhantskoho ta ofiterskoho skladu [Diagnostics of the Leadership Qualities of Cadet, Sergeant, and Officer Personnel]*. Kyiv. [in Ukrainian].

Borysenko Kateryna, Student of Lyseum 15 of the city of Cherkiv, Cherkiv, Ukraine

Dovha Mariia, PhD in Educational Sciences, Institute of Gifted Child of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ETIOLOGY OF FEAR OF DOGS

Summary.

This article presents the research findings of Kateryna Borysenko, a gifted student of Lyceum No. 15 of the city of Cherkiv. This work won the city-level stage of the Junior Academy of Sciences (JAS) student research paper competition and secured third place at the regional level. The research is dedicated to the relatively underexplored problem of the origins of people's fear of dogs. Severe fear of dogs can negatively impact an individual's quality of life, particularly in environments where dogs are ubiquitous, including public spaces. A literature review revealed that the etiology of fear of dogs remains insufficiently understood, making this study an attempt to gain additional insights into why people may fear dogs. In the course of

the study, we investigated how fear of dogs correlates with the amount of negative experiences associated with these animals, personality traits, gender, interaction experience with dogs, and fear acquisition from parents. The findings indicate that fear of dogs is linked to personality traits such as anxiety, emotional stability, tension, and courage. Our study confirmed that women are more prone to cynophobia than men. We did not establish a direct relationship between the level of negative experiences and fear of dogs, as dog owners reported lower fear levels despite having more negative experiences. Furthermore, no differences were found in fear levels between participants whose parents warned them about the dangers of dogs and those who did not receive such warnings. However, individuals who had been warned reported higher levels of negative experiences. The obtained results may be useful for developing psychological interventions for individuals who fear dogs. In particular, attention should be focused on addressing anxiety, emotional instability, and tension.

Keywords: *etiology of fear; personality traits; fear conditioning; specialized questionnaires; cynophobia; human-dog interaction; anxiety.*

Стаття надійшла до редколегії 6 листопада 2024 року

Редакція журналу «Освіта та розвиток обдарованої особистості» зичить юній дослідниці Катерині творчих і наукових звершень, успіхів у навчанні, наснаги, здійснення всіх мрій, щасливої долі в переможній, процвітаючій Україні.